

SANT DOMÈNEC I LA INQUISICIÓ

JAUME DE PUIG

Resum

Una primera part de l'article exposa l'origen i les primeres passes del convent dominicà de l'Anunciació de Girona, amb alguna documentació no exhumada fins avui. Un segon bloc és dedicat a exposar el curs dels estudis normals en un convent mitjà com el de Girona, i dóna la nòmina de tots els frares que passaren pel convent i foren en un moment o altre enviats a llicenciar-se o doctorar-se en una universitat europea. Una tercera part és dedicada als dos frares més cèlebres del convent gironí: el beat Dalmau Moner, cèlebre per la seva santedat adusta i taumatúrgica, i Nicolau Eimeric, el codificador del *Directori dels inquisidors* (1376), llibre que tingué incidència especial en la seva vida i el seu compromís personal amb la persecució de l'heretgia; això el va dur a escriure un manual gairebé perfecte per a l'ofici inquisitorial i a incriminar Llull com heretge, excés que a Catalunya Eimeric pagà amb una progressiva pèrdua d'influència i al capdavant amb l'exili, primer exterior, finalment també interior. La darrera part del treball es consagra a esbossar la participació dels dominicans en la Universitat de Girona (1572), amb esment dels qui en van ésser professors i cancellers, i la seva dedicació en les missions del Pacífic.

Abstract

The first part of the article discusses about the origin and the first steps of the Girona's Dominican Annunciation convent, with some documentation that has not been dug up until today. Another section is dedicated to expose the course of normal studies in a medium convent such as that one from Girona, and gives the list of all the monks that passed through the convent and were sent to study a degree or doctorate in a European university. A third part is dedicated to the two most famous monastery brothers, beat Dalmau Moner, famous for his severe and thaumaturgical holiness, and Nicholas EymERIC, encoder Directory of Inquisitors (1376), a book which put special emphasis on his life and his personal commitment to the persecution of heresy; this led him to write a manual almost perfect for the inquisitorial office and to incriminate Lull as a heretic, excess that Eimeric paid in Catalonia with a progressive loss of influence and ultimately with the exile, first outer, finally also inside. The last part of the work is devoted to outlining the participation of Dominicans in the University of Girona (1572), with mention of those who were its professors and chancellors and also to comment about the Pacific missions.

Paraules clau

Convent de Sant Domènec de Girona, Dalmau Moner, Nicolau Eimeric, inquisició, *Directori dels inquisidors*, universitat de Girona, dominicans gironins il·lustres.

Key words

Convent of Saint Dominic of Girona, Dalmau Moner; Nicholas Eymerich, inquisition, Directory of the inquisitors, University of Girona, Girona illustrious Dominicans.

Sigles

ACG = Arxiu Capitular de la Catedral de Girona

ADG = Arxiu Diocesà de Girona.

«AIEG» = «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses | Annals de l'Institut d'Estudis Gironins», 1946.

«ATCA» = «Arxiu de Textos Catalans Antics» 1982.

CC = ADG, *Cartoral de Carlemany*

COLL = COLL, J. M.: *Historia sucinta del convento de Santo Domingo*, dins «AIEG», XII (1958), pàg. 5-32.

COLLELL = COLLELL COSTA, A. : *Escritores Dominicos del Principado de Cataluña*, Barcelona 1965, 304 p.

DHEC = *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*, 4 vols.

G = Arxiu Diocesà de Girona, *Sèrie Notularum*.

O. P. = Ordo Praedicatorum, Orde dels Predicadors.

PA = ADG, *Sèrie Pia Almoïna*.

PONTICH, *Series* = PONTICH, Sulpici : *Serie dels prebendats que per temps son estats de la santa Iglesia de Gerona per abecedari*, ACG, ms. 105, f. 135r-405r.

RC = *Cartoral de Rúbriques Vermelles*.

REICHERT, II = REICHERT, B. M.: *Acta capitulorum generalium Ordinis Praedicatorum. II. Ab anno 1304 usque ad annum 1378 (Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica, IV)*, Romae, 1899.

REICHERT, III = REICHERT, B. M.: *Acta capitulorum generalium Ordinis Praedicatorum. III. Ab anno 1380 usque ad annum 1498 (Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica, VIII)*, Romae, 1900.

ROBLES, I = *Actas de los Capítulos provinciales de la Provincia dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1302, 1303, 1304 i 1307*, dins «Escritos del Vedat», 20 (1990), pàg. 237-285.

ROBLES, III = *Actas de los Capítulos provinciales de la Provincia dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1327, 1328, 1329, 1330 y 1331*, dins «Escritos del Vedat», 22 (1992), pàg. 131-178.

ROBLES, IV = *Actas de los Capítulos provinciales de la Provincia dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1345, 1347, 1350 y 1351* dins «Escritos del Vedat», 23 (1993), pàg. 257-321.

ROBLES, V = *Actas de los Capítulos provinciales de la Provincia dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1352, 1353, 1354 y 1355*, dins «Escritos del Vedat», 24 (1994), pàg. 229-297.

ROBLES, VI = *Actas de los Capítulos provinciales de la Provincia dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1357 y 1358*, dins «Escritos del Vedat», 25 (1995), pàg. 327-374.

ROBLES, VII = *Actas de los Capítulos provinciales de la Provincia dominicana de Aragón, correspondientes a los años 1363, 1365 y 1366*, dins «Escritos del Vedat», 26 (1996), pàg. 91-139.

U = ADG, *Sèrie Litterarum*.

VL = Jaime VILLANUEVA, *Viage Literario a las Iglesias de España*, t. XII-XIV, Madrid, 1850.

Un mot preliminar sobre l'arquitectura de l'únic convent de mendicants conservat a Girona amb una certa integritat. Estudis recents han posat en relleu les analogies constatables entre els primers hospitals i convents dels mendicants i els col·legis universitaris europeus que sorgeixen ací i allà durant els segles XIII-XVI, i més tard a la Nova Anglaterra durant l'època moderna¹.

Fundat a mitjan segle XIII, és possible que l'edifici de Sant Domènec ofereixi la possibilitat de mesurar fins a quin punt la seva estructura més arcaica respon a les idees primitives de l'orde en matèria d'instal·lació i organització de les activitats conventuals. I, en conseqüència, serveixi per veure si a Girona hi ha o no, amagat en el que ha quedat de l'antic convent dominicà, l'embrió o l'esquema d'un *college* universitari que pugui ésser posat en relació amb els grans *colleges* anglesos i continentals que encara funcionen avui en edificis de la baixa edat mitjana. I això seria també un avís per als arquitectes que en el futur hauran de tenir cura de l'edifici i a la corporació universitària que el governarà, perquè es respecti al màxim la integritat originària de la fabrica i hom eviti de fer-hi actuacions dictades per gustos, orientacions i estètiques que ignorin i deturpin el llegat transmès.

* * *

El primer convent dominicà de la Corona d'Aragó fou el de Barcelona, fundat el 1219. El mateix any es fundà el de Saragossa. Abans del 1230 es

¹ RÜCKBROD, K.: *Universität und Collegium. Baugeschichte und Bautyp*, Darmstadt 1977; SCHENKLHUN, W.: *Ordines studentes, Aspekte zur Kirchenarchitektur der Dominikaner und Franziskaner im 13. Jahrhundert*, Berlin 1985, 62-71; Giulia BARONE, *Les couvents des mendiants, des collèges déguisés?*, dins «Vocabulaire des collèges universitaires (XIIIe-XVIe siècles). Actes du colloque Leuven 9-11 avril 1992 (Civica. Études sur le vocabulaire intellectuel du Moyen Age, VI)», édités par Olga WEIJERS, Brepols 1993, pàg. 149-157.

funda el convent de Lleida, el 1229 el de Mallorca, el 1239 el de València, el 1223 el de Perpinyà, el 1253 el de Tarragona.

L'orde dominicà entra a Girona a mitjan segle XIII, vers la fi de l'any 1252. Van seguir els convents de Calataiud (1255), Osca (1256), la Seu d'Urgell (1266), Cotlliure (1290), Puigcerdà (1291), Xàtiva (1291), Castelló d'Empúries (1317), Cervera (1317), Manresa (1318), Balaguer (1323), Sant Mateu (1359), collegi de Tortosa (1362), Alcanyís (1397), Benavarri (1413), Llutxent (1422), Oriola (1468), Sant Onofre (1471), etc.

A Girona la iniciativa és del clergat secular, exactament de la seva cúpula. El 1245 els canonges elegeixen bisbe de Girona Berenguer de Castellbisbal, dominicà del convent de Barcelona, amb el propòsit que aquest prengués les disposicions oportunes per tal d'instalar l'orde a la ciutat. El convent és erigit el 1252, sobre la Vilanova, zona urbana en expansió, gràcies a les compres que en aquell indret havia fet el prevere Guillem de Calonge.² En la pilastra que separava les capelles de Sant Dalmau Moner i de Sant Tomàs, dins l'església, es podia llegir: *Tertio Kal. januarii anno Domini MCCLIII fuit acceptus hic Gerundae conuentus*. El Capítol General de Bolonya de l'O. P. havia admès el nou convent l'any 1252,³ i fou organitzat després que el Capítol Provincial

² Cfr. DIAGO, F.: *Historia de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores*, Barcelona, Sebastià de Cormellas 1599, fol. 258 vb; DE GARGANTA, J. M.: *Un obituario del convento de Santo Domingo de Gerona*, dins «AIEG», VI (1951), pag. 147. Per a Guillem de Calonge cfr. també PONTICH, *Series*, f. 186 r. L'octubre de 1240 era obtentor del benefici de Sant Benet de la seu, ADG, Pergamins de la Seu, Benefici de Sant Benet, perg. 5. El juliol del 1253, subscriu encara com a prevere l'aprovació que dona el bisbe Berenguer de Castellbisbal de la fundació de la capella de Sant Bartomeu de Torres, feta per Artau d'Espasèn, a la parròquia de Vilavenut, ADG, RC, 51. El maig del 1256 subscriu la institució que fa el sagristà de la Seu, Guillem de Montgrí, de dos ciris a la mateixa església, dotant-los amb rendes de Freixenet, ADG, RC, 54. Fou el primer novici que prengué l'hàbit a Girona; col·laborà amb sant Ramon de Penyafort i fou inquisidor devers 1265 (COLL, 11). Consta ja com a frare el 1264, quan Bernat de Sant Martí redacta el seu codicil i mana que els seus marmessors procedeixin d'acord amb Guillem de Calonge i augmenta certs llegats fets als frares Predicadors (ADG, PA 17) (Vestuari, Catalunya 1. 1). El novembre del 1272 subscriu com a testimoni l'aprovació que el bisbe Pere de Castellnou fa de la donació a l'altar de Sant Joan de l'església de Sant Feliu de la Garriga feta per Beatriu Llagostera, d'Albons, del delme de la parròquia de Sant Mateu de Canet (de Verges) (ACG, CC, 494; ADG, RC, 72). El juny del 1273, amb altres frares dominicans, signa com a testimoni en el testament i en el codicil del sagristà major de la Seu, Guillem de Montgrí (ACG, Llibre gran de la Sagristia major, fol. CXII rb i CXIII va).

³ REICHERT, B. M.: *Acta Capitulum Generalium Ordinis Praedicatorum*, vol. I, Romae 1898, pàg. 65-66: «Concessionis domorum. Item in provincia Hispanie. concedimus | unam domum. in dyocesi Gerundensi. si priori provinciali et diffinitoribus capituli provincialis visum fuerit expedire».

de Pamplona del 1253 en donés l'autorització.⁴ El 1254 el papa Innocenci IV concedia indulgències per a la construcció de l'església,⁵ que obre les portes el 1310. Són coneguts els noms d'alguns protectors de la casa: Pere Ordís, frare del convent, esmerça el seu patrimoni en la construcció de la part més gran de l'església i tota l'escala que hi porta,⁶ Giralt d'Hostalrich sufragava el claustre,⁷ Beatriu de Torroella, la sala capitular i la font del claustre, perduda.⁸ La capella de la sagristia fou sufragada per un banquer, Pere de Santa Coloma, i això ja diu eloqüentment quins eren els cercles interessats en la promoció del ordes mendicants.⁹ Arnau Ponç¹⁰ va aportar al convent cabals per dur-hi aigua i per reforçar l'estructura de l'església.¹¹ Si fos possible, potser valdria la pena estudiar amb detall el llegat que l'any 1298 el rei Felip IV de França, dit el Bell, va fer als dominicans de Girona: 100 lliures torneses sobre rendes de Tolosa,¹² poc temps abans de la gran escomesa reial contra l'orde del

⁴ BARRAQUER, C.: *Las Casas de Religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, t. II, J. Altés y Alabart, Barcelona, 1906, pàg. 66. Cfr també DIAGO, F.: *o. c.* pàg. 4, fol. 258 va; VL, XIV, pàg. 162.

⁵ DIAGO, F.: *o. c.* pàg. 4, fol. 258 va; VL, XIV, pàg. 162.

⁶ GARGANTA, *o. c.* pàg. 4, pàg. 142; COLL: *o. c.* pàg. 2, pàg. 7-8.

⁷ BARRAQUER, C. *Los religiosos en Cataluña*, t. I, pàg. 229, reproduïx el tenor de la làpida sepulcral d'aquest i d'altres benefactors: «hic iacet frater geraldus sacerdos olim | rector ecclesie sancte marie de ostel-|-rico qui multa bona in vita et in | morte fecit fratribus predicatoribus | et specialiter quod magnam partem claustrum | construxit obiit autem pridie ydus | decembris anno Domini M° CC° LXX°VI°»; COLL, *o. c.* pàg. 2, pàg. 9. 4

⁸ BARRAQUER, C.: *o. c.* pàg. 4, t. III, pàg. 610: «Hic iacet domina Beatrix condam | domina de Turricella de cuius | bonis hec capella et lavato-|-rium claustrum fuerunt constructa | Que obiit XIII° kalendas iunii anno domini M° CC° | XC° II°». Notícia recollida també a *Girona. Convents i monestirs segles X-XIX* (a cura de Joan BOADES I RASET), Ajuntament de Girona, Girona, 2005, pàg. 58; COLL, *o. c.* pàg. 2, pàg. 9-10.

⁹ BARRAQUER, C.: *o. c.* pàg. 4, t. III, pàg. 613: «Hic iacet dominus Petrus de Sancta Colum-|-ba campsor Gerunde condam de cuius bonis | capella huius sacristie constructa fuit qui | obiit VII° idus septembris anno Domini M° | CCC° XXX°IX° cuius anima requiescat in pace | amen».

¹⁰ Arnau Ponç era clergue de Celrà i obtentor de la capellania de Torroella de Montgrí, G-1, fol. 34v.

¹¹ BARRAQUER, C.: *o. c.* pàg. 4, t. III, pàg. 615: «Hic iacet frater Arnaldus Poncii de | cuius bonis aqua fontis is-|-ti monasterio fuit adducta | et magna pars ecclesie reparata | obiit autem anno domini M° CC° | XC° VI° tercio nonas iulii»; COLL: *o. c.* pàg. 2, pàg. 10.

¹² ADG, G-1, fol. 87r. En el document es diu que el donatiu es fa «intuitu pietatis», motiu que pot cobrir una certa extensió d'intencions. De fet, ja COLL, 1953, pàg. 10, posava en relació aquest donatiu amb les reparacions fetes a l'església els mateixos anys, gràcies a l'aportació d'Arnau Ponç, suposant que durant el setge de Felip l'Atrevit, pare de Felip el Bell, el 1285, la fàbrica de l'església (en construcció?) hauria estat perjudicada. Es tractaria, doncs, d'un donatiu per reparar danys. Reforça aquesta explicació la circumstància que el donatiu reial es carrega sobre rendes de Tolosa, on els frares predicadors francesos eren sòlidament implantats i haurien pogut ésser els mitjancers de la súplica dels dominicans gironins al rei francès i de l'execució del donatiu reial.

Temple. I cal esmentar encara l'urna funerària trobada a mitjan segle XX a Llagostera i estudiada per Lluís Constans, que duu una inscripció on consta que la senyora de Rupjà, morta el 1289 (= Guillema de Rupjà), havia estat benefactora dels frares menors i predicadors.¹³ Ja entrat el segle XIV, el bisbe Pere de Rocabertí va obligar la seva vaixella al prior del convent, el qual l'any 1324 en va deixar part en comanda i el 1325 en va cobrar el valor, estimat en 1650 sous.¹⁴ L'església, intitolada a l'Anunciació de Maria, serà consagrada el 1339 pel bisbe Arnau de Mont-rodon.¹⁵ Aquest mateix any morí a l'estret de Gibraltar, en acció de guerra contra el soldà del Marroc, el noble Jofre Gilabert de Cruïlles, vencedor de la batalla, el qual havia elegit ser sepultat al convent dominicà.¹⁶

La benefactora del convent gironí més conspícua en l'escala social fou Marquesa de Cabrera, comtessa d'Empúries, que va donar 100 sous anyals de renda als frares del convent. Atès que Marquesa morí el 1328, la donació ha d'ésser anterior a aquest any.¹⁷

Tres documents de l'arxiu episcopal, a part del ja esmentat a propòsit del donatiu del rei de França, demostren que ben aviat els dominicans havien

¹³ COLL, o.c. pàg. 2, pàg. 10-11.

¹⁴ ADG, G-5, fol. 11r i 14r, 16rv.

¹⁵ VL, XIV, pàg. 162-163.

¹⁶ C. BARRAQUER, o. c., t. III, 616: «Hic iacet nobilis ac magnanimus vir dominus Gaufridus Gilabertus de Crudi-|lliis incliti domini regis Aragonum admiratus qui pro Christi nomine et fidei catholice defen-|sione perfidos sarracenos in loco del Estret sive Gibraltar vulgariter nuncu-|pato strenuissime guerram ducens multos de ipsis celebres triunphos tam in terra | quam in mari divina virtute protectus obtinuit et in eisdem gestis arduis ad Dei gloriam | et tocius honorem patrie infatigabili animo laudabiliter perseverans tandem Dei per-|missione viam est uniuerse carnis ingressus IIIº kalendas ianuarii anno Domini Mº CCCº XXXIXº».

¹⁷ Notícia continguda al *Spichmargay*, llibre d'aniversaris, de documentació reservada i d'almoines perpètuos i censals de la sagristia del convent, *olim* ms. 9 de la col·lecció Marès, avui ms. 3183 de la BC, fol. 1v, amb esment de canvis posteriors en la destinació dels diners: «Ad habendum perpetuo memoriam. Est sciendum quod domina Marquesia, quondam comitissa Impuriarum et uicecomitissa Caprarie, dedit donatione irreuocabili inter uiuos priori et conuentui fratrum predicatorum Gerunde C^m solidos Barchinon. quolibet anno recipiendos perpetuo super redditibus de Falgars. Et quod dictus prior uel eius locum tenens ponat uel deputet vnam personam fidelem in loco de Hostalricho qui recipiat dictos C solidos et distribuatur uel det cuilibet fratri predicatori per dictam villam transeunti octo denarios in subsidium expensarum. In fine uero cuiuslibet anni reddat computum dicto priori uel eius locum tenenti. et si quid superfuerit de predictis C solidis, totum est conuentus fratrum predicatorum Gerunde. Et fratres dicti conuentus orent Deum pro anima prefate domine Marquesie et animabus uiri sui et filiorum suorum. Et inde habemus clausulam

assolit un prestigi cert entre les capes altes i burgeses de la ciutat. És ben sabut que, com a conseqüència de la croada franco-papalina contra el comte-rei Pere II de Catalunya-Aragó, el rei i els seus partidaris havien estat excomunicats pel papa; un cop perduda la guerra pels croats, es donava el cas que els qui volien ingressar en l'estament clerical i rebre ordes podien haver incorregut en excomunió i n'havien d'ésser absolts; fou el cas de Castelló Roquer, el qual, per tal de poder rebre ordes majors, rebé significativament l'absolució de Pere d'Olzeda, sotsprior del convent de Girona.¹⁸ Tampoc no deixa d'ésser simptomàtic que Simó de Gironella, veguer de Girona-Besalú a partir del 1298 i mort el 1321, diposités el seu testament i el de la seva filla Francesca al convent dels predicadors, de manera que, arribat el moment, el prior de torn, Berenguer de Puig, era el qui lliurava els documents al marmessor dels dos difunts, el bisbe de Girona,¹⁹ oncle del vidu de Francesca. Encara és més simptomàtic que el març del 1328 els rectors de les parròquies de Girona i els dominicans s'avinguessin sobre la quarta funeral en els enterraments,²⁰ qüestió sempre delicada i vidriosa; que l'afer acabés amb concòrdia és senyal

originalis instrumenti quod est in ecclesia maiori Castilionis Impuriarum. Processu uero temporis dominus Bernardinus, vicecomes Caprarie, qui predictam donationem firmauerat et iurauerat, mutauit et assignauit predictos C solidos super hospitale de Hostalricho, sine nostro tamen consilio et assensu, cuius mutationis translatum habemus similiter in conuentu». L'actuació de Bernat de Cabrera es comprèn, si es té en compte que, aclaparada de deutes, Marquesa havia obligat el castell d'Hostalric al bisbe i havia venut les rendes de la població a Jucef Rouén de Blanes i a Rouén Vides, jueus d'Hostalric. La marmessoria de Marquesa donà origen a un procés contra els marmessors i a un altre d'aquests contra la pròpia marmessoria (!), perquè hi perdien diners: Cfr DE PUIG I OLIVER, Jaume i Josep M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ: *Lletres del bisbe de Girona. Segle XIV*, vol. I (n. 1-620), pàg. 76, nota 9. L'acció de Bernat de Cabrera mirava de salvar el que era salvable en una situació particularment delicada, atès que la successió de Marquesa i l'execució del seu testament van coincidir en el temps amb l'arpat del rei per apoderar-se del comtat d'Empúries, qüestió en la qual també van intervenir dominicans del bisbat de Girona, com s'especifica més avall. Ja es veu que, en el joc d'influències i compensacions entre la casa reial, els parents dels Empúries i els vescomtes Bernat I i II de Cabrera, els frares predicadors de Girona hi sortiren perdent.

¹⁸ ADG, U-1, fol. 13r.

¹⁹ ADG, G-6, fol. 93r. Per la mort de Pere de Rocabertí, qui rebé finalment els documents fou el seu successor, Pere d'Urrea.

²⁰ ADG, G-6, fol. 200r-204r; *Spichmargay*, fol. 8r.

de la devoció inequívoca d'alguns gironins envers els frares predicadors²¹ i de llur prestigi en la vida de la ciutat.

Els documents que permeten seguir millor la història del convent gironí durant l'Edat Mitjana en els aspectes que interessin la història de l'orde i la seva influència en la societat són les actes dels capítols de la província d'Aragó del segle XIV. A l'Arxiu Municipal de Girona, a més, entre altra documentació de Sant Domènec, s'ha conservat una agenda dels sermons que predicaven els frares gironins en el pas del s. XIV al XV.²²

* * *

La política dels frares predicadors és la dels reformadors eclesiàstics de tots els temps: sorgeixen amb empena i es posen de seguida al primer pla de l'actualitat. En el lapse de temps que va de 1253 a 1340 el convent de sant Domènec de Girona queda sòlidament assentat. Remarquem que va salvar amb avantatge la crisi del 1285. A més, el 1317 es veu en cor de fundar el convent de Castelló d'Empúries. El 1310 s'hi celebra per primer cop capítol provincial.²³

Els primers anys del convent gironí els camps de la militància activa dels Predicadors ja s'insinuaven amb força. Guillem de Calonge, primer dominicà del terror, fou nomenat inquisidor el 1265 amb Pere de la Cadireta,²⁴ mort pels albigesos a la Seu d'Urgell el 1280. Un dominicà de la primera hora, Pere

²¹ Molts gironins de les classes benestants s'hi feien enterrar. Cfr el testimoni de VL, XIV, 164, recollit per COLL, *o.c.* pàg. 2, pàg. 4-5. Segons aquest, les làpides sepulcral i els ossaris salvats gràcies a Botet i Sisó, i conservats fins avui, no representen ni una desena part dels que hi havia a l'església, al claustre i a la sala capitular del convent. Sant Domènec va patir els setges napoleònics, la Desamortització i la conversió en caserna militar, abans d'esdevenir seu de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona. Què pot quedar del convent antic?

²² Abans que es comencessin a publicar les actes dels capítols de la província, havia assajat d'establir un priorologi del convent J. M. COLL: *Priores del convento de Santo Domingo de Gerona*, dins «AIEG», VI (1951), pàg. 325-336; *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), pàg. 235-238.

²³ Per a una panoràmica històrica malauradament molt ràpida sobre el convent gironí, cfr el treball de J. M. COLL esmentat a la bibliografia inicial, i, del mateix autor, els treballs esmentats en la nota anterior, afegint-hi; *Tres escritores dominicos gerundenses del siglo XIV en lengua vernácula*, dins «AIEG», IV (1949), pàg. 31-36; i d'Albert COLLELL, *Aportación documental a la historia del convento de Santo Domingo de Gerona*, dins «AIEG», XIV (1960), pàg. 185-200.

²⁴ DHEC, I, pàg. 378.

Pou, que l'any 1250 havia estat enviat a l'escola de llengües orientals fundada per Sant Ramon de Penyafort a Tunis (on és probable que coincidís amb el cèlebre Ramon Martí), fou prior de Girona. El cas més interessant és el de Bernat de Puigcercós, fill del convent de Girona, prior de Barcelona, provincial i inquisidor des del 1315. Com inquisidor, topà amb Arnau de Vilanova, amb qui a principis del segle XIV va tenir una polèmica aspra, reflectida en escrits del gran metge.²⁵ Al costat de Puigcercós hi havia Ponç de Montclús, lector acabat d'arribar de París, i Ponç d'Olzeda, prior. El 1342 Puigcercós publicava una *quaestio disputata* sobre la licitud de censals i violaris, contractes de compra-venda de rendes, que la mentalitat i la doctrina comú consideraven moralment il·lícits. Puigcercós s'hi mostrava favorable, raonant contra Ramon Saera, de Manresa; aquest considerava tals contractes com una forma dissimulada d'usura.²⁶ Si es té en compte la importància de censals i violaris en l'economia dels dos darrers segles medievals, el posicionament de Bernat de Puigcercós no pot ésser més significatiu. Bernat de Puigcercós i Ponç de Montclús van intervenir també en l'afer de la successió del comtat d'Empúries, en morir el comte Malgaulí sense hereu; com tothom sap, el comtat va recaure en una branca secundogènita de la família reial catalanoaragonesa.

En la història clàssica de l'Orde dels Predicadors, sobretot en l'obra dels historiadors dominicans, hom ha destacat el paper de l'Orde en l'àmbit de l'estudi de la Teologia i en l'àmbit de la lluita contra l'heretgia, és a dir, la Inquisició. Atès que a Espanya aquesta institució va formar part de l'aparat de l'Estat fins a principis del segle XIX, es comprèn que els historiadors hispànics dominicans de l'època moderna s'hi refereixin amb tota normalitat i exaltant-ne els mèrits. I atès també que en el capítol de la Inquisició el convent de Girona hi jugà un paper transcendental a causa d'un dels seus membres, Nicolau Eimeric, cosa que obligarà a tractar-ne específicament, avui i aquí intentarem remarcar aquells aspectes que en les històries dels convents dominicans queden més en l'ombra.

* * *

²⁵ CARRERAS I ARTAU, Joaquim : *La polémica gerundense sobre el Anticristo entre Arnau de Vilanova y los dominicos*, dins «AIEG», V (1950), pàg. 5-58.

²⁶ Cfr ROBLES CARCEDO, Laureano : *Bernardo de Puigcercós, O. P. Economía y moral en la Edad Media*, dins «Ligarzas», 2 (1970), pàg. 109-126; HERNANDO I DELGADO, J.: *Bernat de Puigcercós. Quaestio disputata de licitudine contractus emptionis et venditionis censualis cum conditione revenditionis. Tratado sobre la licitud del contrato de compra-venda de rentas personales y redimibles*, dins «Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia», 10 (1989), pàg. 9-84.

L'orde dominicà va néixer fonamentalment per a dedicar-se a la predicació, a la confessió i a popularitzar el res del rosari, fruit d'una preocupació pastoral molt viva i d'unes ànsies reformistes explícites. Com és sabut, tots els ordes mendicants són fonamentalment urbans i van tenir incidència en les capes ascendents de la baixa edat mitjana: burgesos, menestrals i ciutadans en general. Al cap de poc d'ésser fundats, es van projectar cap als estudis superiors i al món universitari.

Podem imaginar el convent gironí dels primers temps segons disposen les prescripcions dels costums antics de l'orde. Un cop obtingut el permís d'obertura donat pel Capítol General, el convent s'organitza amb un mínim de dotze frares, dirigits per un prior, que governa i administra el convent, i un docent, almenys, anomenat lector i també doctor.²⁷

A la Corona d'Aragó, de l'educació i dels estudis dels novicis de l'orde se'n fan responsables els capítols provincials, que assignen periòdicament qui ha d'estudiar gramàtica, lògica i, quan és el cas, *natures* (filosofia), i quins frares han d'impartir els cursos.

L'estudi de la gramàtica (l'latina) consistia fonamentalment en l'aprenentatge de les declinacions, de les conjugacions i dels «proverbia», frases fetes que havien d'ajudar els estudiants a dominar la conversa en llatí.²⁸

L'estudi de la lògica,²⁹ per la força de la tradició, es descomparteix generalment en dos camps: lògica nova (Analítics, Tòpics, Elencs sofisticats), i lògica vella (*Isagoge* de Porfiri, *Categorías*, *Perí Hermeneias* i *Liber sex principiorum*), a la qual a vegades hom afegeix els *Tractatus* o *Summulae* de Pere Hispà.³⁰ Tanmateix durant la segona meitat del segle XIV, l'orde dels predicadors es va tancar a la *logica modernorum*, obviant les investigacions d'Ockham, Burleigh i els terministes, i imposant la fidelitat a les doctrines

²⁷ A. H. THOMAS, *Constitutiones antiquae Ordinis Fratrum Praedicatorum*, Leuven 1965, t. II, 23, p. 62. Per a la casa de Girona hom disposa de les llistes de conventuals dels anys 1367, 1368, 13[80?], 1381 i 1382; oscil·len entre 11 i 13. Cfr el document citat infra, nota 102, fol. [46]v.

²⁸ Cfr ROBLES, V, o. c. pàg. 2, pàg. 234.

²⁹ Per a la qüestió, cfr DOUAIS, C.: *Essai sur l'organisation des études dans l'Ordre des Frères Prêcheurs au treizième et au quatorzième siècle (1216-1342)*, Paris-Toulouse 1884, pàg. 63; *Les Frères Prêcheurs en Gascogne au XIIIème et au XIVème siècle. Chapitres, couvents et notices*, Paris-Auch 1885, pàg. 167; HERNÁNDEZ, R.: *Pergaminos de Actas de los Capítulos Provinciales del siglo XIII de la Provincia Dominicana de España*, dins «Archivo Dominicano», 4 (1983), pàg. 44, 45, 59; MAIERÙ, Alfonso: *University Training in medieval Europe*, Leyden 1994, pàg. 12.

³⁰ Cfr ROBLES, I, o. c. pàg. 2, pàg. 256, 266 (anys 1303 i 1304).

de sant Tomàs,³¹ i això va determinar un estancament, tal com es va veure durant la gran polèmica de finals del segle a la Universitat de París contra els dominicans, a propòsit d'una crisi doctrinal desencadenada pel dominicà valencià Joan de Montçó.

El *studium naturarum* o filosofia natural era reservat als qui havien de prosseguir estudis de teologia per tal d'esdevenir mestres o almenys lectors en els llocs importants. Es llegien, és a dir, es comentaven o s'explicaven els llibres d'Aristòtil sobre Física, Metafísica, Ètica i els *parva naturalia*: *De coelo et mundo*, *Meteora*, *De generatione et corruptione*, *De anima*, *De sensu et sensato*, *de Memoria et reminiscèntia*, etc.

A la Corona d'Aragó la teologia s'estudiava sobretot en el(s) estudi(s) general(s) de l'orde: Barcelona (finals del segle XIII, confirmat el 1303) i Saragossa (1310); també s'estudiava als convents. Per arribar a ésser lector de teologia, un dominicà catalanoaragonès havia de superar els estudis de lògica i filosofia natural abans d'anar a Lleida a estudiar teologia dos anys; els qui superaven bé aquest bienni havien d'ensenyar filosofia dos anys abans de poder anar a l'Estudi dominicà de Barcelona, on tornaven a estudiar teologia dos anys més; després són assignats a llegir les *Sentències* de Pere Llombard en un o altre convent; després d'un altre any d'estudi de la teologia a Barcelona esdevenen lectors principals o són enviats a un *studium sollemne* a obtenir graus. Només els qui havien estudiat a París i havien assolit el grau de *magister in theologia* podien ensenyar teologia a l'estudi de Barcelona.³²

Hi ha, doncs, dos nivells distints en els estudis de teologia practicats a la província dominicana de la Corona d'Aragó: la teologia dels convents i la teologia dels estudis. Tant l'una com l'altra són l'objectiu principal de l'activitat docent de l'orde. La preparació per al lectorat i per al mestratge en teologia és feixuga i dilatada en el temps. La presència dels mestres de teologia als estudis dominicans – i als convents de la ciutat on l'estudi radica – els confereix un pes considerable en l'estima social. La presència dels lectors de teologia en els convents que no tenen *studium sollemne* i sense mestres teòlegs assegura als frares que hi entren una formació bàsica en doctrina cristiana, superior a la del clergat secular de l'època. D'altra banda, com que l'ensenyament dels mendicants era obert, el clergat i els fills de famílies que se'n podien permetre les despeses hi tenien accés. En certa manera, els

³¹ ROBLES, VI, 329 i 353.

³² ROBLES, VII, 129-130.

mendicants van contribuir a socialitzar la cultura, i aquesta és la diferència esclatant entre el segle XIII i el XIV, particularment pel que farà a l'entrada del vulgar en la pràctica literària. Per la seva especialització en la predicació – les missions – i en la direcció de les consciències a través de la confessió i la catequesi, els mendicants van renovar profundament la religiositat baix medieval i van preparar els camins per a l'eclosió dels corrents espirituals que van florir abans de la Reforma.

Les actes dels capítols provincials de la província d'Aragó de l'O. P. publicades fins ara donen fe del funcionament del convent gironí des de 1302. Segons aquestes actes, durant el segle XIV a Girona els dominicans hi estudiaven lògica i gramàtica. Per precisar millor, veiem que en els capítols provincials es destinaven professors a Girona d'aquestes dues matèries, que eren impartides als novicis. Curiosament en els capítols provincials de 1302, 1304, 1327 i 1329 no hi ha nomenament de professor de gramàtica al convent de Girona, tot i que la necessitat d'ensenyar-la als novicis fos ben palesa.³³ És possible que aleshores es busquessin professors externs per tal de posar-hi remei, pràctica ordinària en l'Orde.³⁴ És a partir del capítol provincial del 1330 que al costat del lector de lògica apareix la figura del lector de gramàtica,³⁵ i les dues figures seran estables al llarg del segle. En el capítol provincial del 1347 és nomenat un lector de filosofia natural, Joan Mateu, per a cinc estudiants del convent de Girona; aquell any hi ha cinc *studia naturarum* dominicans a la Corona d'Aragó i un podria ésser a Girona, però no és segur. En tot cas, és la primera i última vegada que s'esmenta un *studium naturarum* al convent de Girona.

Quan un aspirant a dominicà entrava al convent, passava un primer període d'un o dos anys d'aprenentatge, i entenem que en aquest moment el candidat estudiava gramàtica, si no en sabia o no la dominava, i música.³⁶ Després de la professió, els qui n'eren reputats capaços estudiaven lògica dos anys i filosofia natural durant dos anys més.³⁷ Únicament després d'aquest currículum filosòfic, el candidat podria estudiar teologia durant dos

³³ ROBLES, I, o. c. pàg. 2, pàg. 278.

³⁴ Cfr HINNBUSCH, W. A.: *The History of the Dominican Order. Intellectual and Cultural Life to 1500*, II, Nova York 1973, pàg. 23 i 33, i notes 26-33.

³⁵ Cfr ROBLES, III, o. c. pàg. 2, pàg. 165.

³⁶ REICHERT, II, o. c. pàg. 2, pàg. 323, 367; REICHERT, III, o. c. pàg. 2, pàg. 119.

³⁷ ROBLES, VII, o. c. pàg. 3, pàg. 129, Cfr. però REICHERT, II, o. c. pàg. 2, pàg. 12-13: Capítol General del 1305 preveu que els estudis de lògica duren tres anys.

anys i esdevenir lector... de filosofia.³⁸ Durant el segle XIV no eren enviats a estudiar filosofia natural tots els que havien superat els estudis de lògica; els cursos superiors de filosofia es reservaven, d'una banda, als alumnes que havien estat capaços d'ensenyar lògica durant un any, i, de l'altra, a aquells alumnes considerats bons candidats per esdevenir lectors de teologia.³⁹ De fet, eren el prior i el lector, és a dir, el superior i el professor principal o cap d'estudis de cada convent, els qui orientaven cada jove religiós en el seu currículum específic. Tot i les grans figures intel·lectuals que va tenir de seguida, l'Orde de Predicadors era conscient de no ésser només la reserva intel·lectual de l'Església; també era un orde abocat a la pràctica pastoral de la missió, la confessió i la devoció dels fidels. Necessitava, doncs, efectius en tots els camps: els superiors, els mitjans i els inferiors.

Acabem de dir que el mestratge en teologia els dominicans el buscaven en els *studia sollemnia*, és a dir, en els estudis generals de l'orde o en les grans universitats de l'època. Es coneixen els estudiants del convent de Girona (o que hi havien passat un temps) que foren enviats a estudiar a l'estranger: A Colònia Jaume de Pila (1312),⁴⁰ Bernat de Puigcercós (1307),⁴¹ Ponç de Puigcercós (1314);⁴² a París Guillem Costa (1312 i 1314),⁴³ Ponç de Montclús,⁴⁴ Joan Mateu (1350),⁴⁵ Nicolau Eimeric (1350, 1351),⁴⁶ Joan de Muntanyana (1357),⁴⁷ Pere Fino o Fina (1358),⁴⁸ Francesc Salmunia (1365),⁴⁹ Ramon d'Oliveres (1368),⁵⁰ Francesc Pagès (1370, 1371),⁵¹ Joan Gomir (1345),⁵² Joan

³⁸ REICHERT, II, o.c. PÀG. 2. PÀG. 158.

³⁹ KAEPELI, T.: *Acta Capitulum provinciae Lombardiae (1254-1293) et Lombardiae Inferioris (1309-1312)*, dins «Archivum Fratrum Praedicatorum», 11 (1941), pàg. 162; ROBLES, I, pag. 257.

⁴⁰ Cfr ROBLES CARCEDO, Laureano : *Estudiantes dominicos de la provincia de Aragón en los «Studia Generalia» europeos (siglos XIII-XIV)*, dins «Revista Española de Teología», 45 (1985), pàg. 208.

⁴¹ *Ib.*, pàg. 207; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 147.

⁴² ROBLES, o. c., pàg. 12, pàg. 209; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 157.

⁴³ ROBLES, o. c., pàg. 12, pàg. 208-209.

⁴⁴ *Ib.*, pàg. 206.

⁴⁵ *Ib.*, pàg. 213.

⁴⁶ *Ib.*, 213; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 168.

⁴⁷ ROBLES, o. c., pàg. 12, pàg. 214.

⁴⁸ *Ib.*, pàg. 215; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 158.

⁴⁹ ROBLES, o. c., pàg. 12, pàg. 231.

⁵⁰ *Ib.*, pàg. 216.

⁵¹ *Ib.*, pàg. 218-219; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 156.

⁵² ROBLES, o. c., pàg. 12, pàg. 212.

Salat (1369),⁵³ Domènec Serrat (1369-1371),⁵⁴ Pere Marc (1363, 1366),⁵⁵ Pere Feliu (1371, 1372, 1373),⁵⁶ Joan Serra (1373),⁵⁷ Joan de Vic (1372, 1373),⁵⁸ Ramon Romeu (1373),⁵⁹ Francesc de Penadès (1373),⁶⁰ Antoni Ginabreda (1376),⁶¹ Joan Forçor (1377),⁶² Arnau de Cases (1377, 1378, 1379),⁶³ Joan Romeu (1378, 1379),⁶⁴ Jaume de Torre (1377, 1378, 1387),⁶⁵ Francesc Bou (1381),⁶⁶ Ramon de Cigar (1391);⁶⁷ a *Gènova* Berenguer d'Olivella;⁶⁸ a *Florència* Pascasi de Montagut (1312);⁶⁹ a *Nàpols* Francesc Llosa, Pere Masseguer, Marc de Castanyet (1345)⁷⁰ i Guillem de Cigues (1321);⁷¹ a *Tolosa* del Llenguadoc Ramon Ferrer (1365),⁷² Arnau Serra (1379),⁷³ Pere Ponç (1393),⁷⁴ Arnau Simó (1347),⁷⁵ Romeu Rossell (1368),⁷⁶ Bernat de Coll (1370),⁷⁷ Jaume de Torra (1372, 1373),⁷⁸ Antoni Ginabreda (1372),⁷⁹ Joan Forçor (1373),⁸⁰ Domènec

⁵³ *Ib.*, pàg. 233; DHEC, III, pàg. 324.

⁵⁴ *Ib.*, pàg. 230; GARGANTA, *o. c.*, pàg. 4, pàg. 149.

⁵⁵ ROBLES, *o. c.*, pàg. 12, pàg. 235.

⁵⁶ *Ib.*, pàg. 234.

⁵⁷ *Ib.*, pàg. 233 12

⁵⁸ *Ib.*, pàg. 233.

⁵⁹ *Ib.*, pàg. 235.

⁶⁰ *Ib.*, pàg. 231.

⁶¹ *Ib.*, pàg. 229. Cfr també COLL, J. M: *Tres escriptors dominicos gerundenses del siglo XIV en lengua vernácula. Fr. Arnaldo Simó, Fray Antonio Ginebreda y Fray Juan Romeu*, dins «AIEG», IV (1949), pàg. 16-28; DHEC, II, pàg. 279.

⁶² ROBLES, *o. c.*, pag. 232.

⁶³ *Ib.*, pàg. 229.

⁶⁴ *Ib.*, pàg. 233. Cfr també, *o. c. supra*, nota 61, p. 31-36.

⁶⁵ ROBLES, *o. c.*, 232.

⁶⁶ *Ib.*, 231.

⁶⁷ *Ib.*, 235.

⁶⁸ *Ib.*, 208; GARGANTA, *o. c.*, 143.

⁶⁹ ROBLES, *o. c.*, 208.

⁷⁰ *Ib.*, 212; GARGANTA, *o. c.*, 166.

⁷¹ ROBLES, *o. c.*, 209.

⁷² *Ib.*, 235.

⁷³ *Ib.*, 222.

⁷⁴ *Ib.*, 225.

⁷⁵ *Ib.*, 229; GARGANTA, *o. c.*, 153; COLLELL, 267-268.

⁷⁶ ROBLES, *o. c.*, 236.

⁷⁷ *Ib.*, 230.

⁷⁸ *Ib.*, 232.

⁷⁹ *Ib.*, 229.

⁸⁰ *Ib.*, 232.

d'Agramunt (1376, 1378),⁸¹ Arnau Socarrats (1377, 1378),⁸² Miquel de Puig (1377, 1378),⁸³ Antoni Canals (1379, 1380),⁸⁴ Arnau de Puig (1381),⁸⁵ a *Bolònia* Marc de Castanyet (1345),⁸⁶ Joan de Vic (1368);⁸⁷ a *Montpeller* Francesc de Font (1365),⁸⁸ Pere Quintana (1365),⁸⁹ Pere Feliu (1369, 1370),⁹⁰ Joan de Vic (1369),⁹¹ Jaume Marc (1368),⁹² Bernat de Coll (1371),⁹³ Joan Forçor (1372),⁹⁴ Francesc Marges (1373),⁹⁵ Jaume de Torre (1387);⁹⁶ a *Florència* Joan Serra (1371),⁹⁷ Ramon Romeu (1370),⁹⁸ Francesc de Penadès (1369, 1370).⁹⁹

Atès el que s'ha dit més amunt sobre l'ensenyament de la teologia, cal ara fer dues constatacions: Els dominicans constitueixen un grup de frares dinàmic i pragmàtic. Envien constantment estudiants a perfeccionar-se als estudis generals, especialment a París. A l'interior de la Província els frares van d'un convent a un altre, segons dicten les necessitats; els frares que han d'estudiar són agrupats en un o altre convent, segons les disponibilitats de mestres i lectors. Els mendicants han arraconat del tot el principi monàstic benedictí de l'estabilitat. Són ordes de frares viatgers, que van a formar-se d'un convent i d'un estudi a un altre, a predicar d'una trona a una altra i a mendicar d'una ciutat, poble o vila a una altra.

La mobilitat dels mendicants havia d'ésser governada amb mà de ferro per tal d'evitar abusos. En aquest sentit, tant els Capítols Generals com els Provincials foren instruments diligents i probablement efectius per a governar

⁸¹ *Ib.*, pàg. 230.

⁸² *Ib.*, pàg. 229.

⁸³ *Ib.*, pàg. 233; GARGANTA, *o. c.* pàg. 4, pàg. 142.

⁸⁴ ROBLES, *o. c.*, pàg. 12, pàg. 229; DHEC, I, pàg. 405-406.

⁸⁵ *Ib.*, pàg. 229.

⁸⁶ *Ib.*, pag. 233; GARGANTA, *o. c.*, pàg. 4, pàg. 166.

⁸⁷ ROBLES, *o. c.*, pàg. 12, pàg. 233.

⁸⁸ *Ib.*, pàg. 231; GARGANTA, *o. c.*, pàg. 4, pàg. 155.

⁸⁹ ROBLES, *o. c.*, pàg. 12, pàg. 235.

⁹⁰ *Ib.*, pàg. 234.

⁹¹ *Ib.*, pàg. 233.

⁹² *Ib.*, pàg. 232.

⁹³ *Ib.*, pàg. 230.

⁹⁴ *Ib.*, pàg. 232.

⁹⁵ *Ib.*, pàg. 231; DHEC, II, pàg. 551.

⁹⁶ ROBLES, *o. c.*, pàg. 12, pàg. 232.

⁹⁷ *Ib.*, pàg. 233.

⁹⁸ *Ib.*, pàg. 235.

⁹⁹ *Ib.*, pàg. 231.

l'orde amb encert. Pot sobtar al lector que en cada Capítol aparegui una llista llarga de correccions, penitències i mesures, a vegades dràstiques, per atallar conductes inadequades. Vol dir que n'hi havia. I vol dir també que els superiors generals i provincials no badaven a l'hora de mantenir la disciplina i la integritat moral dels frares. Al capdavant, els mendicants donaven la cara en la docència, a la trona, als carrers, places i camins. Barrejats amb el poble, el prestigi de l'orde – i mai tan ben dit, les misses - depenia de la fama i de la seriositat dels seus membres, i per això no fa gens estrany que la lectura dels Capítols generals i provincials faci la impressió que la vigilància sobre la disciplina dels frares era ferma i vigorosa.

Un caprici de la fortuna ha determinat que es pugui documentar avui l'activitat dels frares predicadors del convent de Girona en un marge de temps que va de l'any 1377 al 1406. En la dispersió que van sofrir els fons libraris i documentals del convent durant la Desamortització – total i encara mal coneguda -¹⁰⁰ n'hi va haver fins i tot perquè una part romangués a Girona. Es tracta d'un fons de 37 registres, que ara fa costat a d'altres romanalles de fons eclesiàstics provinents del desori que acompanyà aquell període, i es conserva a l'Arxiu de l'Ajuntament de Girona, on darrerament ha estat sistematitzat i catalogat.¹⁰¹ Entre els papers provinents de Sant Domènec hi ha una «agenda» que regulava els llocs on s'havia de predicar i quin frare havia d'anar a cadascun d'aquests llocs.¹⁰² L'estudi a la menuda d'aquest document – encara sense foliar i amb llacunes evidents - podrà furnir dades vives sobre l'activitat dels frares de Sant Domènec. Avui ens hem de limitar a copsar les principals.

a) L'«agenda» recull l'activitat dels predicadors a la ciutat any per any: prèdiques al convent mateix, a la Seu, a Sant Feliu, a Sant Martí, al Mercadal, a Sant Nicolau, a Sant Pere de Galligants i a la vila de Banyoles; després hi ha constància d'una sèrie de sermons extraordinaris, molt espaiats en el temps: a l'hospital de Santa Caterina, a Santa Eulàlia, a Sant Daniel.

b) Els quatre darrers fulls de l'«agenda», datats el 1462, contenen unes regles generals que regulaven la predicació a la ciutat en ordre circular: primer

¹⁰⁰ Cfr infra, *Documentació arxivística de Sant Domènec*.

¹⁰¹ Se n'ha publicat l'inventari: GIRONELLA DELGÀ, Anna, Joan BOADES I RASET i Lluís-Esteve CASELLAS I SERRA: *La documentació de convents desamortitzats a l'Arxiu Municipal de Girona*, dins «AIEG», LII (2011), pàg. 481-506, especialment pàg. 485-497.

¹⁰² AMG, Reg. 43003, capsa 5275, top. 1616. En la coberta I, en lletra gòtica librària calligràfica del segle XV, es llegeix: «Liber sermonum primus».

els predicadors, després els carmelites, després els menors. La primera regla és que cal tenir una nòmina correcta dels frares predicadors del convent, per tal de poder distribuir-los sense errors en una taula dels mesos de l'any, on també caldrà anotar els sermons de les festes dels sants que s'hagin de fer durant la setmana en alguna parròquia.

La segona regla és que els sermons que toquin a cada frare s'han d'apuntar a la dita taula quinze dies abans del dia de la predicació, per tal que els frares tinguin temps de preparar-los i així la predicació de la paraula de Déu sigui més profitosa.

La tercera regla és que sobretot al convent, a la Seu i a Sant Feliu, els dies de festa principal han de predicar els qui en saben més.

La quarta regla a tenir en compte és que «en tot aquest bisbat» la festa de la Trinitat se celebra el diumenge abans del primer diumenge d'Advent.

La cinquena és que el primer diumenge d'Advent es llegeix a les parròquies l'evangeli «Missus est angelus» i el segon diumenge l'evangeli «Erunt signa in sole»; les epístoles són les ordinàries.

La sisena regla esguarda la possibilitat que les festes de Nadal, de sant Esteve, de sant Joan i dels sants Innocents caigui en diumenge. En aquest cas el diumenge que segueix a la festa es llegeix l'evangeli «Erant Joseph et Maria». I els diumenges quart i cinquè després de l'Epifania l'evangeli és «Respondens Jhesus dixit confitebor tibi, domine pater» etc. No hi ha canvis en les epístoles.

Com es veu, són regles pràctiques, la primera totalment domèstica, i les altres fan honor a la capacitat d'adaptació als usos litúrgics locals que tenien el dominicans.

Consta que l'any 1390 Nicolau Eimeric va predicar a l'església de Sant Feliu el dia de l'Assumpció;¹⁰³ el 1396, el diumenge tercer d'Advent;¹⁰⁴ el 1397, el segon i quart diumenge de Pasqua;¹⁰⁵ i l'any 1397 va predicar al convent el dia del Dijous Sant.¹⁰⁶

Res com la cadència dels sermons durant tot l'any litúrgic i l'assiduitat amb què els frares havien de predicar, repetint-se any rere any els mateixos noms a les llistes, no podria donar una idea millor de l'activitat que havien

¹⁰³ *Ib.*, fol. [11]v.

¹⁰⁴ *Ib.*, [12]v.

¹⁰⁵ *Ib.*, [13]r. El quart diumenge Eimeric va predicar croada contra els sarraïns.

¹⁰⁶ *Ib.*, fol. [2]v.

de desplegar els predicadors gironins. Al mateix temps, i essent la predicació cíclica entre els tres ordes ja esmentats, l'«agenda» gironina dels predicadors mostra que la integració dels frares en la vida parroquial fou extraordinària, arribant pràcticament a suplantat el clergat secular en la predicació i caldria veure fins a quin punt en la catequesi. No és possible, doncs, concebre la religiositat de l'home europeu dels dos darrers segles anomenats medievals sense tenir en compte la influència pregona i contínua dels mendicants, amb el color i les tècniques específiques de cada orde, per a inculcar els ensenyaments de la doctrina cristiana i les normes de l'església. D'altra banda, cal insistir-hi? Totes les literatures de l'època van plenes de figures de mendicants, assenyaladament en aspectes faceciosos i desviats que aquí no toquem.

* * *

Els dominics més famosos del convent de Girona han estat, incontestablement, el beat Dalmau Moner, natural de Santa Coloma de Farners, i Nicolau Eimeric, gironí. Aquest va escriure una *Vida* de Dalmau, que havia estat el seu mestre de novicis.¹⁰⁷ Moner va morir el 1341 als 50 anys.¹⁰⁸ Si, com afirma Diago, entrà al convent de Girona als 23 anys,¹⁰⁹ això s'esdevenia el 1314. Amb 27 anys de vida dominicana, Dalmau Moner va causar una sensació pregona a la ciutat i bisbat, i només per això ja és una figura que caldria investigar. Havia fet estudis a Montpeller; potser per això estudià i ensenyà lògica amb profit al convent de Girona; però deixà la docència molt aviat per lliurar-se a l'ascetisme, la contemplació i l'allunyament del món, no sense practicar la mendicitat pròpia de l'orde. Se'n conten miracles i profecies. Eimeric i Diago, que el segueix, en dibuixen un perfil de santedat típic d'aquell temps: ascètic fins a la temeritat, anticonvencional, molt personal, rar en el mateix orde, apte per a generar fama i impressionar la gent. Quan Eimeric afirma, després de narrar la mort santa de Dalmau, que era lleig de cara i que un cop mort se li aclarí, ja no cal afegir res més a la figura per tal d'impulsar-la tot d'una als altars. Potser tanta convenció,

¹⁰⁷ Editada per Van ORTROY: *Vie inédite du B. Dalmace Moner*, dins «Analecta Bollandiana», 31 (1912), pàg. 54-81, Cfr DHEC, II, pàg. 646.

¹⁰⁸ DIAGO, o. c., pàg. 4, pàg. 264ra.

¹⁰⁹ *Ib.*, pàg. 259rb.

miracle i profecia es podrien rebaixar; el cert és que Dalmau Moner i la seva santedat deuen haver tingut quelcom a veure amb els moviments favorables de diners i amb el prestigi social del convent, que s'observen durant la primera meitat del segle XIV. El banquer Pere de Santa Coloma, benefactor del convent, no seria un coterrani de Dalmau Moner? Tanmateix quan Dalmau Moner va morir, se celebrava a Girona el capítol provincial de l'orde (setembre 1341, el segon que s'hi celebrava), de manera que l'enterrament de Moner prengué l'aire d'una apoteosi eclesiàstica clàssica. El bisbe Arnau de Mont-rodon i els canonges, els capitulars dominicans, els framenors, els convents dominicans de Girona i Castelló, els jurats de la ciutat i tothom que hi va cabre es concentraren a Sant Domènec a fer les honres de Moner, considerat sant en vida.¹¹⁰

El cas de Nicolau Eimeric és ben diferent.¹¹¹ Amb sant Ramon de Penyafort, Alfons Bonhome i sant Vicent Ferrer, és un dels dominicans medievals de la Corona d'Aragó que ha deixat escampats més manuscrits de les seves obres per les biblioteques. Nicolau Eimeric no fou pas un sant.

La seva vida es podria llegir com una novel·la entretinguda, si no fos que l'ofici d'inquisidor que va exercir li confereix un color trist i malaguanyat. Eimeric fou un home de temperament vehement, absolut, dotat d'una gran capacitat de treball. Intel·ligent i ambiciós, fa l'efecte que hagués programat la seva vida amb un criteri molt precís. En l'orde dominicà, que en la seva joventut ja es perfilava com el lloc on havien de confluïr els intel·lectuals eclesiàstics de punta, Ramon de Penyafort havia sistematitzat el dret canònic i sant Tomàs d'Aquino la teologia. Quedava una funció, justament confiada pels papes als mendicants, on dret canònic i teologia confluien, sense que encara ningú els hagués donat una sistematització teòrica i pràctica satisfactòria: la inquisició dels heretges. I és cap aquí on Eimeric va dirigir els seus interessos. En el seu temps, l'ofici d'inquisidor l'havia d'exercir un mestre en teologia (= doctor) de quaranta anys complerts. No n'hi ha cap prova directa i tanmateix es pot endevinar que la poca activitat literària –

¹¹⁰ Cfr COLL, J.M.: *El beato Dalmacio Moner, O. P. Ensayo cronológico de su vida, sus estudios y enseñanza en la Orden dominicana*, dins «AIEG», II (1947), pàg. 229-243; *El beato Dalmacio Moner, O. P. y los hombres de su tiempo*, dins «AIEG» III, (1948), pàg. 1-35.

¹¹¹ L'última biografia d'Eimeric, amb bibliografia actualitzada, és la de HEIMANN, Claudia: *Eimerich (vor 1320-1399), praedicator veridicus, inquisitor intrepidus, doctor egregius. Leben und Werk eines Inquisitors (Spanische Forschungen der Görresgesellschaft. Zweite Reihe, 37 Band)*, Münster, Aschendorff 2001, 248 pàg. 17.

relativa – d'Eimeric abans d'ésser inquisidor delata que els seus escrits de joventut són ocasionals i de circumstàncies. Escriu tractats de filosofia (a. 1348-1351) perquè n'ha d'ensenyar. Escriu sermons en un moment que no pot fer res més (a. 1366 i 1377). Però escriu sempre, fins i tot la *Vida* de Dalmau Moner, amb la intenció d'exalçar el seu convent de Girona, els frares predicadors de la Corona d'Aragó i llurs iniciatives, intentant propalar-ne una imatge d'impacte. Quan és nomenat inquisidor, l'any 1356, a part d'exercir l'ofici, va escriure tres obres d'ambició teòrica no pas petita en el camp del dret eclesiàstic: *Tractatus contra daemonum invocatores* (a. 1359), *Tractatus de suspitione levi, vehementi et violenta* (a. 1359) i el *Tractatus de censuris ecclesiasticis et de poenitentiaris*. Rellevat el 1360 del seu càrrec d'inquisidor, on s'havia mostrat enèrgic i expeditiu, optà al càrrec de prior provincial, amb el resultat que la seva elecció comportà de seguida una reacció de rebuig i de cisma, perquè mitja província elegí prior Bernat Ermengol, el seu opositor major i permanent dins l'orde. Anul·lades les dues eleccions pel papa i imposat un altre provincial, Eimeric es reclogué a Girona, on enllestí el primer volum dels seus *Sermones*, redactats per a donar guions als seus germans predicadors. El 1365 reprèn les tasques d'inquisidor, i en aquest segon període enllesteix dues obres: el *Tractatus de iurisdictione Ecclesiae et inquisitorum contra infideles daemones invocantes vel alias fidem catholicam agitantes* (ca. 1370), i assenyaladament el *Directorium inquisitorum* (1376), base teòrica i pràctica de la Inquisició moderna, escrita en forma de manual, i tant encertada en el seu gènere que no calgué escriure'n cap més, a part de les adaptacions indispensables que la seva aplicació prou dilatada en el temps pogué aconsellar. Eimeric va veure amb claredat que l'inquisidor – jutge delegat del papa en matèria d'heretgia – no disposava d'un manual amb les directrius que havien d'assegurar una direcció coherent i efectiva d'aquell tribunal especial. Les directrius prou que hi eren, escampades en les *Decretals*, en altres textos jurídics i en llurs comentaris, però faltava plasmar-les en un manual, directori o codificació específica.

El precedent més conegut del seu *Directorium* fou la *Practica inquisitionis haereticae pravitatis* de Bernat Gui, inquisidor occità. Però el manual de Bernat Gui era això, un manual pràctic per a la detecció dels heretges a través de tècniques clàssiques: delació, interrogatoris de testimonis, interrogatoris de suspects, coneixement de les tàctiques emprades pels heretges per tal de dissimular la seva condició, antidòts contra elles i ardits de l'inquisidor per atrapar-los, etc. Lluny de limitar-se als aspectes pràctics i sense negligir-los, ben al contrari, Eimeric va sistematitzar el contingut de totes les decretals

papals emanades contra l'heretgia, per tal d'aclarir-ne de manera gràfica, si es pot dir així, tots i cadascun dels aspectes que concorrien en l'activitat inquisitorial: primer els teòrics i doctrinals, després els pràctics i els de procediment.

El *Directorí* té tres parts. La primera es dedica a esbrinar què és la fe catòlica, quin coneixement n'ha de tenir el creient, quins misteris ha de creure de forma explícita, quin ha d'ésser el seu capteniment a l'esguard de l'Escriptura, si ha de confessar la fe exteriorment, si en pot discutir, si en pot demostrar els misteris, i en quines condicions és acceptable una confessió de fe genèrica. La segona part estudia què és l'heretgia i quines heretgies hi ha hagut des del principi dels temps fins l'any 1376, per tal que l'inquisidor tingui una panoràmica teòrica i històrica exhaustiva sobre la matèria. Al costat de la figura de l'heretge són estudiats els blasfems, els endevinaires, els invocadors dels dimonis, els conversos que tornen al judaisme, els infidels que fan alguna cosa contrària a la fe cristiana, els excomunicats, els cismàtics, els apòstates, els qui creuen, allotgen, defensen o ajuden els heretges, els qui entorpeixen el treball dels inquisidors, els suspectes i difamats d'heretgia i els relapses en l'heretgia. La tercera part exposa la pràctica de l'ofici inquisitorial fins als més mínims detalls, ocupant la meitat de tot el *Directorí*.¹¹² Així l'obra recull totes les disposicions jurídiques, civils i canòniques, a propòsit de la fe i l'heretgia, la doctrina patristica i conciliar, amb les glosses, exposicions i comentaris que havien rebut. En la segona part hi ha totes les decretals papals en matèria d'heretgia amb les glosses i comentaris dels millors canonistes de l'època i les instruccions de Ramon de Penyaafort sobre la matèria, aprovades en el corresponent concili provincial de Tarragona. En la tercera part hi ha referències contínues als textos jurídics, canons, decretals, glosses, etc. recollides en les dues primeres, i models de tota la documentació que ha de demanar, impetrar, exigir, redactar, presentar, intimar i elaborar l'inquisidor per menar un procés a bon port, des que comença fins que es pronuncia la sentència. Es tracta, doncs, d'un arsenal complet de recursos perquè els inquisidors tinguin resoltes la major part de qüestions teòriques i pràctiques que es plantegen en l'exercici de llur ofici. En aquest sentit, el *Directorí* és el punt més alt on arribà la formulació de la lluita pràctica contra l'heretgia.

¹¹² El contingut en extracte es pot veure a SALA-MOLINS, Lluís, EYMERICH, Nicolau i PEÑA, Francisco: *Le manuel des inquisiteurs*, E. P. H. E et Mouton 1973, 249 p. N'hi ha traducció en castellà.

Com és natural, aquesta obra d'Eimeric s'ha valorat de formes molt severes, perquè la matèria que tracta, la persecució de l'heretge i l'enervament de l'heretgia fins a la seva eradicació total -amb les mesures dràstiques corresponents per tal d'obtenir l'efecte-, sembla del tot incompatible amb els principis i creences suposadament caritatives sustentades per les autoritats que van posar en marxa un tal tribunal d'excepció. El *Directori* d'Eimeric té un únic pilar que justifica que pogués ésser pensat i formulat: l'autoritat absoluta del papa en matèria eclesiàstica i àdhuc en matèria temporal per a totes aquelles qüestions que es relacionen amb la fe. El creador de la inquisició papal delegada fou el papat, en virtut de la seva autoritat absoluta sobre tota l'Església, bisbes inclosos. Remoguda aquesta base, l'obra és un piló d'escombraries. I en aquest sentit se li pot i se li ha de fer el retret següent: apareix quan l'autoritat absoluta del papa i la seva preeminència en l'ordre temporal ja ha començat a ésser discutida, deixant ara de banda que dos segles més tard una gran part d'Europa deixarà de creure en la dita autoritat eclesiàstica. És una obra, doncs, que neix amb un perdigó a l'ala, el d'un cert anacronisme, i per això es va poder desplegar amb gran esplendor en un grup humà que progressivament també s'anava apartant del sentit de la marxa dels temps: el catolicisme, i assenyaladament el catolicisme hispànic. Ara bé, des del punt de vista tècnic, és a dir, des del punt de vista de l'exploració i de la sistematització teòrica i pràctica de la doctrina escrita dels papes sobre l'heretgia i la seva repressió, és una obra insuperada i probablement insuperable. La manera com s'ha vist el *Directori*, un cop debolida formalment la institució, és també la manera com s'ha vist que l'autoritat dels papes es podia exercir i s'havia exercit en un sentit molt discutible des del punt de vista cristià i humà més elemental.

L'orde dominicà fou la mà dreta del papat en la lluita contra l'heretgia. Abans d'Eimeric, altres inquisidors havien introduït pràctiques i costums que servien per fer funcionar el tribunal de la fe amb un mínim d'eficàcia. Eimeric les va admetre al *Directori*, procurant emmarcar-les sempre en el marc de les directrius papals escrites. En aquest sentit, es poden fer molt pocs retrets a l'inquisidor gironí d'haver estat infidel a la doctrina pontificia. La tragèdia de la inquisició rau en el seu punt de partida: creure que la dissidència s'havia d'ofegar per tots els mitjans, que l'Església tenia aquests mitjans i que aplicar-los era el seu deure estricte.

Queda clar en el *Directori* d'Eimeric que la Inquisició catalanoaragonesa és un model a seguir. A la Corona d'Aragó la inquisició dels heretges era una funció pública, pagada per l'estat, a diferència de molts altres llocs, on l'inquisidor tenia generalment pocs mitjans. Eimeric subratlla amb èmfasi els

èxits dels inquisidors del seu país: condemna d'heretges (Pere de Bonageta, Arnau de Vilanova, Pere Oller, Duran de Baldach, el begard Bonanat, Jaume Just, Berenguer de Montfalcó, monjo de Poblet, Nicolau de Calàbria, Bartomeu Genovès, fra Arnau Montaner), condemna de llibres (obres d'Arnau de Vilanova, *Virginale* de Gonçal de Conca, *Liber Salomonis* (invocació de dimonis), *De adventu Antichristi* de Bartomeu Genovès), vigilància amatent perquè la fe no es corrompi amb el virus de l'heretgia, considerada una amenaça sempre latent.

Per a donar una prova més del zel dels inquisidors catalanoaragonesos i, no cal dir, per a practicar l'autobombo, Eimeric va incloure en el seu *Directori* l'«heretgia» de Llull. Ja des de la represa de les seves activitats inquisitorials, Eimeric va descobrir l'obra de Llull, divulgada per uns deixebles molt particulars. Aquesta obra de temàtica filosòfica i teològica escrita en vulgar, on només se cita un sol verset de l'Escriptura (Is 7, 9), que tenia l'ambició explícita de convertir els infidels i heretges, i divulgada per gent de la terregada, sense formació acadèmica i que, això no obstant, rebien permís del rei Pere III per obrir escola, el va alarmar. El resultat fou que, després d'uns anys d'enquesta, Eimeric va obtenir del papa Gregori XI una butlla condemnatòria de la doctrina i obres de Llull.¹¹³ Si amb la detecció de l'«heretgia» lul·liana Eimeric pensava donar actualitat i prestigi al seu *Directori* flamant, els efectes foren del tot contraris. S'inicia des d'aquest moment una etapa en la qual Eimeric anirà perdent credibilitat i capacitat d'iniciativa, malgrat l'esforç personal immens que va esmerçar per a sortir-se amb la seva. Ja l'any 1375 el rei Pere III l'havia exiliat de la seva jurisdicció, i quan fou coneguda a Catalunya la butlla condemnatòria de Llull el rei pogué cel i terra per tal de contrarestar-ne el efectes. Per això, va fer reunir una comissió de teòlegs dominicans i franciscans, presidida pel provincial dominicà de torn, Bernat Ermengol -l'enemic número u d'Eimeric dins l'orde-, la qual va examinar tres de les proposicions lul·lianes de l'*Art amativa* que en el *Directori* figuraven com condemnades per Gregori XI. El dictamen de la comissió va concloure que tal com constaven en el *Directori* les tres proposicions eren condemnables, però es donava la circumstància que el tenor de les tres proposicions en el *Directori* no s'avenia amb el tenor de les mateixes proposicions tal com es llegeixen a l'obra original de Llull (1386). Per tant, almenys aquelles tres

¹¹³ HEIMANN, o. c., pàg. 17, pàg. 81-88.

proposicions lul·lianes originals no havien estat condemnades.¹¹⁴ I aquí va començar l'operació de desmuntatge de l'«heretgia» de Lull. La segona gran bufetada que va rebre Eimeric fou el certificat que l'any 139 va obtenir de la Cúria Romana Antoni Riera, lul·lista lleidatà. En efecte, la butlla *Conservationi puritatis* de Gregori XI, on hi havia la condemna de la doctrina i l'obra de Lull, no es trobava registrada en els volums de l'any sisè d'aquell pontificat. En l'oposició a Eimeric, en el seu intent de convertir Lull en heretge, hi van participar des de la Cort catalanoaragonesa, passant per la família Lull, les escoles lul·lianes de València, el clergat secular i grups d'intel·lectuals influïts pels corrents espirituals i apocalíptics que van tenir tanta voga durant el segle XIV, aleshores representats aquí, sobretot, pel grup lleidatà, del qual formava part Antoni Riera. La passivitat demostrada pels bisbes a l'hora de fer recollir les obres de Lull per lliurar-les a l'inquisidor, els testimonis que van apareixent de l'estima que el clergat tenia de l'obra de Lull, acollint-la en les seves biblioteques i amagant-ne els exemplars a la tenacitat de la Inquisició, l'absència de notícies sobre grans cremes de l'obra lul·liana i el fet que, a partir de principis del segle XV si no abans, la qüestió lul·liana tornava a ésser on era abans que Eimeric hi fiqués cullerada demostren que Eimeric es va quedar sol, àdhuc dins l'orde dominicà.

La lluita d'Eimeric contra Lull i els lul·listes és contemporània d'una altra aventura en la qual Eimeric es capbussà amb vehemència: el Cisma d'Occident (1378). Avinyonista de la primera hora, Eimeric treballà al servei de Climent VII i de Benet XIII. Mentre va viure Pere III, la Corona d'Aragó es mantingué en la indiferència, equidistant entre els dos «contendentes de papatu», i negociant amb un papa o l'altre segons la localització dels interessos en joc. En morir Pere III (1386), el seu fill i successor, Joan I, va reconèixer el papa d'Avinyó. Joan I havia esperat molts anys la successió i en molts aspectes era contrari a la política del seu pare. Ho era tant, que fins va readmetre de nou Eimeric en el càrrec d'inquisidor (1387). Però, havent aquest escomès els lul·listes valencians amb maneres expeditives i poc polítiques, les ciutats de Barcelona i València es van mancomunar per a fer-li una oposició tancada,

¹¹⁴ No se sap perquè la comissió Ermengol limità els seus treballs a l'anàlisi de tres de les proposicions lul·lianes recollides en el *Directorium*. Aquest treball hermenèutic aplicat als altres articles de l'*Art amativa* ha estat prosseguit no fa gaire anys per PERARNAU, J.: *De Ramon Lull a Nicolau Eimeric. Els fragments de l'Ars amativa de Lull, en còpia autògrafa de l'inquisidor Eimeric integrats en les cent tesis antilul·lianes del seu Directorium inquisitorium*, dins «ATCA» 16 (1997) pàg. 7-129, amb conclusions coincidents amb les de la comissió Ermengol.

de manera que el rei el va haver d'exiliar una altra vegada el 1393. Treballà aleshores per Benet XIII i va escriure sense parar contra els lul·listes i contra els partidaris de l'obediència romana.¹¹⁵ A partir del 1396 sembla que deixa a part la lluita contra el lul·lisme, perquè la declaració que la butlla de Gregori XI no era als registres de l'any sisè d'aquell pontificat es va produir en temps de Benet XIII. El papa Luna no volia conflictes innecessaris dins la seva obediència i encara menys de naturalesa doctrinal, i Eimeric devia veure molt clar que Benet XIII no caucionaria la butlla de Gregori XI i, per tant, la seva lluita personal contra Lull. Aleshores es va dedicar a tractats menors de polèmica doctrinal i a obres de teologia. A finals del 1396 i fins al gener del 1399 és documentada la seva presència a Girona, on es va recloure i on va continuar escrivint.

Fins ara no havíem esmentat els comentaris als quatre evangelis, a l'epístola als Hebreus i a l'epístola als Gàlates que Eimeric va anar escrivint des d'abans del 1367 (*Postilla de Mateu*) fins al 1398 (*Postilla a l'epístola als Gàlates*). Quan va morir, havia començat la *Postilla a l'epístola als Romans*. Aquests comentaris extensos a l'Esriptura, redactats des de l'òptica d'un inquisidor, Eimeric els anava escrivint al mateix temps que escrivia les altres obres seves de matèria canònica, inquisitorial i polèmica. Són obres inèdites, on abunden les referències a errors de fe en què es pot incórrer, segons la seva manera particular de llegir els evangelis i altres escrits neotestamentaris. L'estudi d'aquest material acabaria de convèncer que Eimeric havia nascut per a ésser inquisidor i que tot ho veia des d'aquesta òptica. Fa tristesa veure tanta capacitat de treball i tanta força intel·lectual al servei d'una idea de la fe limitada als aspectes de la seva defensa mitjançant un aparell policíaco-judicial essencialment repressor. La idea d'una inquisició delegada organitzada com una policia de la fe es pot atribuir a l'esperit de l'època, però potser cal ésser pertinentment crític amb aquesta atribució, per la raó molt senzilla que totes les èpoques fins avui mateix han demostrat predisposicions a actuar, *mutatis mutandis*, de maneres iguals o pitjors. Volem dir que les responsabilitats són individuals i en aquest cas afecten Eimeric i tots els qui van contribuir a bastir, amb la seva autoritat i la seva acció, assenyaladament els papes i, a Espanya, els reis anomenats catòlics— de Ferran II a Ferran VII —, un tribunal d'excepció tan discutible com aquell. Discutible en la mesura que l'heretgia és un error en la fe; ara bé, perseguir judicialment els errors de la intel·ligència implica engolfer-se en errors pitjors.

¹¹⁵ HEIMANN, o. c., pàg. 17, pàg. 183-203.

Encara que la major part de l'obra d'Eimeric hagi restat inèdita, la seva figura és la més intensa i sens dubte la més influent que ha donat el convent de Girona. No ens atrevim a dir la més gran, ni la més important, perquè la figura porta en ella mateixa elements de deconstrucció decisius, lligats a la seva obra principal, el *Directorium*. Però encara no hi ha hagut ocasió de valorar les seves obres filosòfiques, canòniques i teològiques, perquè han restat inèdites, i això fa esperar que un dia Eimeric pugui ésser objecte d'un judici més ponderat, en el sentit que al costat dels aspectes negatius lligats al *Directorium* i als seus escrits de tema inquisitorial, és possible que emergeixin elements que, sense suprimir la negror inquisitorial, caracteritzaran el dominicà gironí amb altres tintes.

També cal dir que sobta la recepció més aviat freda que la figura i l'obra d'Eimeric van tenir a Girona i al seu convent mateix. És sabut que Eimeric es va preocupar durant la seva vida perquè al convent de Girona hi quedessin dos jocs de les seves obres completes.¹¹⁶ Res no fa pensar que es dispersessin abans de la Desamortització, ans hi ha testimonis ben sòlids confirmant que els anys vint del segle XIX encara hi eren.¹¹⁷ El cas és que no es coneix avui el nom de cap dominicà gironí posterior a Eimeric que s'interessés per la seva obra i doctrina. Falta saber si hom trobarà en manuscrits procedents de convents dominicans alguna al·lusió a Eimeric i alguna còpia de fragments de la seva obra. Fins ara no ha emergit res que faci pensar que l'obra d'Eimeric hagi tingut cap tipus de fecunditat posterior. El seu nom va anar de tronc amb el de Llull en la polèmica sobre l'autenticitat de la condemna d'aquest. I res més. Eimeric va influir, evidentment, en la institució inquisitorial des del primer dia que va publicar el *Directorium delinquensium* i, en aquest sentit, hi va haver recepció de la part més important de la seva obra. La resta va passar desapercebuda, fins i tot la seva literatura antillulliana, malgrat que la polèmica, en el país de Llull, no es va extingir mai del tot.

¹¹⁶ Ho diu el mateix Eimeric al pròleg del seu tractat *Confessio fidei christianae*: «... quia in fervore mentis mee, inter magna et parva ultra XL volumina librorum compilavi, manu propria exaravi, magno cum labore peculio mutuato copiarum et in libreria comuni in cathena, quatinus cunctis paterent, Gerunde poni, ubi qui me segregavit ex utero matris mee vocavit per gratiam suam ad sacrum predicatorum ordonem, procuravi... »: Cfr DE PUIG I OLIVER, Jaume: *El tractat «Confessio fidei christianae» de Nicolau Eimeric*, O. P. Edició i estudi, dins «ATCA», 25 (2006), pàg. 50.

¹¹⁷ Cfr DE PUIG I OLIVER, Jaume: *Manuscrits eimericians de la biblioteca Capitular y Colombina de Sevilla provinents de Girona*, dins «ATCA», 17 (1998), pàg. 368-373.

Podria haver influït en aquest silenci sobre l'obra d'Eimeric la circumstància que en temps moderns – en temps de la Contrareforma - els dominicans gironins van estar ocupats en l'animació de l'Estudi General de Girona. Les polèmiques i les orientacions doctrinals del segle XVI ja no eren les del temps d'Eimeric. Però no deixa d'ésser intrigant que, ni tan sols en l'aspecte històric, la figura d'Eimeric no resultés atractiva per algun erudit dominicà modern, fora, és clar, de l'historiador Diago i, després, de l'equip Quétif-Échard. Quan el P. Francesc Miroso († 1718), gironí, prior de Girona i fundador de les *Beates* dominiques, va escriure el *Tratado y Resumen de los Religiosos y Varones que florecieron en santidad, virtud, letras, dignidades y puestos, hijos deste Ilustre Convento de Predicadores de la ciudad de Gerona, desde el año 1600 hasta el presente de 1687*,¹¹⁸ ja es veu que la història del seu convent anterior al segle XVII no li interessava gens. I atès que en època moderna els dominicans gironins semblen concentrats en la predicació, en l'ensenyament universitari i en les missions, el desinterès per l'estudi de l'obra d'Eimeric s'ha de donar per descomptat. Això pot quedar patent el dia que algú compari els *Sermones* d'Eimeric, conservats a la Colombina de Sevilla, amb els de Josep Duran del ms. 1071 de la BUB (anys 1624-1628), i els anònims dels mss. 1091 (anys 1623-1624) i 1092 (1583-1623) de la mateixa biblioteca, tots provinents del convent de Girona. Si en aquests volums moderns no hi ha cap rastre ni cap influència dels sermons que Eimeric va escriure per als frares del seu convent, vol dir que era recordat com inquisidor i prou, i que ningú no consultava les seves obres completes. El pas del temps també anava obliterated una figura lligada a unes circumstàncies històriques molt precises. En una paraula: si hem pogut insinuar que el *Directori* naixia tocat d'anacronisme, el mateix es podria dit de la resta de l'obra de l'inquisidor. Els escrits antilul·lians no van pas impedir el desplegament del lulhisme durant el segle XV i els temps moderns. Els escrits a favor de l'obediència avinyonesa van quedar amortitzats ben de pressa. Les obres teòriques sobre punts de la pràctica inquisitorial, en el millor dels casos, van quedar absorbits en el *Directori* i van córrer la sort d'aquest. Al capdavall, el *Directori* és un text doctrinal i processal tancat en ell mateix, tancat en l'únic punt que el justifica: la lluita contra l'heretgia. Atès el moviment dels temps, era lletra condemnada a morir. Queden els *Sermons*, les obres d'ensenyament de filosofia, les obres

¹¹⁸ Text editat per COLLELL, Albert: *Aportación documental a la historia del convento de Santo Domingo de Gerona*, dins «AIEG», XIV (1960), pag. 185-200.

exegètiques, les obres teològiques de circumstàncies i algun escrit d'interès històric, tot inèdit. És possible que s'hi trobin elements dignes d'atenció. Pel que n'hem pogut copsar en transcriure'n algun bri - desconeixem del tot les obres exegètiques -, fa la impressió que Eimeric és un bon testimoni del seu temps, un home que informa dels *status quaestionis* d'allò sobre què va escriure, i poca cosa més. Això sí, va escriure molt, i àdhuc és possible que en les seves obres exegètiques s'hi amaguin informacions que, si existien, de cap manera no s'haurien de perdre.

* * *

La pesta negra va reduir els efectius dels ordes religiosos. A partir de la segona meitat del segle XIV són perceptibles en les actes dels capítols de la província dominicana aragonesa els esforços per paliar l'empobriment d'efectius humans als convents causat per les pandèmies. Potser hi foren admesos individus que en altres circumstàncies no hi haurien pogut prosperar. El Cisma d'Occident, al seu torn, va dividir els religiosos entre els partidaris d'Avinyó i els partidaris de la política d'indiferència de Pere III. Aquest període contrasta amb l'anterior de l'O. P., de franca ascendència a la corona d'Aragó en l'ordre intel·lectual i social.

El 1366 es va celebrar per tercera vegada a Girona capítol provincial, essent provincial Jaume Domènech,¹¹⁹ i el 1388, per quarta vegada, essent-ho Pere Corretger. D'aquests anys han quedat alguns noms remarcables com Arnau Simó,¹²⁰ diplomàtic al servei de Pere III, que el va fer bisbe d'Ottana, a Sardenya († 1388); a l'inventari de la biblioteca de Martí l'Humà hi figura una traducció seva al català de l'obra de Junià Justí, *Historiarum epitome* o *Liber omnium historiarum*. Uns altres a destacar foren Pere Bagueny, teòleg, parent de Nicolau Eymeric i al seu torn inquisidor; Bartomeu Ferrer, conseller i diplomàtic també de Pere III a Sicília el 1352; Francesc Bou, alumne d'Eimeric i custodi d'alguns dels manuscrits autògrafs de l'inquisidor.

El segle XV s'obria amb dos fets ressonants. El 1409 va predicar a Girona fra Vicent Ferrer, i la ciutat va cuidar fer un monument commemoratiu del fet, posant prop del convent un arcosoli amb làpida explicativa i estatueta del sant. El 1411 al convent de Predicadors es va celebrar Capítol General O. P., presidit

¹¹⁹ Cfr DHEC, II, pàg. 28.

¹²⁰ Cfr DHEC, III, pàg. 447.

pel General Joan de Podionucis (Puigdenou), llenguadocià, que més tard fou arquebisbe de Messina. Els mateixos dies i al mateix convent es van celebrar els capítols provincials de la província d'Aragó, presidit per Pere de Fontdellops, i de la província de Provença, presidit per fra Pere Solà, natural de Cotlliure. La concentració de provincials, priors, definidors, mestres, lectors i les més altes eminències dominicanes fou única a la ciutat, amb el desplegament de les funcions litúrgiques, prèdiques i rosaris que foren del cas.

D'aquest segle cal esmentar Miquel Despuig († 1416) i Bernat Artiguell († 1425), fills del convent de Girona que van ensenyar teologia al convent de Barcelona; Pere Font († 1420), predicador famós; Joan de Casanova, natural de Barcelona, dominicà,¹²¹ actiu en el darrers temps del Cisma d'Occident, confessor d'Alfons el Magnànim, cardenal, bisbe d'Elna-Perpinyà i bisbe també de Girona, on no residí mai i per on nomenà bisbe auxiliar Julià Tallada; Pere Compte, mort el 1451, teòleg i inquisidor general; un altre dominicà remarcable fou Pere Costa († 1494), prior, definidor, inquisidor, molt lligat al cardenal Margarit; Jaume Compte, prior, va aconseguir del rei Magnànim que s'obrí la porta Rufina perquè els fidels que vivien al barri de la catedral poguessin assistir a les funcions de Sant Domènec; Pere Bramó, inquisidor al bisbat de Girona, etc.

Interessa a la història de l'art els encàrrecs que Francesc Artau I va rebre dels dominicans de Girona. L'any 1422 contractava una creu per al convent,¹²² i el 1427 començava un reliquiari, que fou continuat pel seu fill Francesc Artau II.¹²³ Com és sabut, Francesc Artau fill va fer la custòdia de la Catedral, gran peça d'orfebreria conservada *in situ*, al revés del reliquiari de Sant Domènec, avui esgarriat.

* * *

La Universitat de Girona fou una creació del municipi i de la clerecia. El municipi obtingué el privilegi reial corresponent (1446) i els bisbes, assenyaladament Margarit i més tard el bisbe auxiliar Domènec Romeu, O. P. (1544-1563), que havia regentat la càtedra de Teologia de la Catedral, van posar les bases perquè l'estudi, finalment, arranqués. La ciutat volia l'Estudi

¹²¹ Cfr DHEC, I, pàg. 461.

¹²² Estipulat el 14 de gener del 1422, el contracte ha estat publicat per Pere FREIXAS I CAMPS : *L'Art gòtic a Girona. Segles XIII-XV*, Girona 1983, pàg. 249-251.

¹²³ Estipulat el 25 de desembre del 1429, el contracte ha estat publicat per ID., *ib.*, pàg. 261-262.

com una inversió a llarg termini, tal com s'ha volgut a finals del segle XX. Però la gestació de l'Estudi va durar més d'un segle.

Des del primer moment calgué comptar amb els dominicans, que van cedir una part del seu hort per la construcció de l'edifici (1561) i van cedir professors a la institució naixent sense cobrar honoraris (1572 ?), fins que les càtedres, ja dotades a finals del segle, foren cobertes pel sistema de l'oposició.

El convent de Girona va donar professors de teologia a diverses universitats catalanes: Perpinyà (Tomàs de Vallgornera, † 1675), Tarragona (Antoni Estaper † 1607), Solsona (Antoni Closes) i lògicament també a Girona: l'esmentat Antoni Estaper,¹²⁴ Miquel Font († 1620),¹²⁵ Domingo Ximenis († 1637)¹²⁶ (arts i filosofia) 1606, Joan Baptista Gralla († 1638),¹²⁷ Francesc Roger, futur bisbe de Solsona,¹²⁸ Ignasi Torrent (1652),¹²⁹ Vicenç de Margarit (teologia), després bisbe d'Elna, († 1672),¹³⁰ Josep Constans († 1656),¹³¹ Domènec Torredadella,¹³² Francesc Ferrer († 1680),¹³³ Tomàs de Vallgornera,¹³⁴ i Francesc Ferrándiz.¹³⁵

¹²⁴ GARGANTA, o. c. pàg 4, pàg. 151; COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), pàg. 230.

¹²⁵ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), *ib.*; GARGANTA, o. c. pàg. 4, pàg. 158.

¹²⁶ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), *ib.*; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 147; COLLELL, o. c. pàg. 2, pàg. 295-296.

¹²⁷ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), pàg. 230-231; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pag. 146.

¹²⁸ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), pàg. 231; DHEC, II, pàg. 278..

¹²⁹ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), *ib.*; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 143.

¹³⁰ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), *ib.*; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 158; COLLELL, o. c. pàg. 2, pàg. 165-167; DHEC, II, pàg. 550-551.

¹³¹ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), *ib.*; GARGANTA, o. c. pàg. 4, pàg. 153.

¹³² COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), *ib.*; GARGANTA, o. c. pàg. 4, pàg. 142.

¹³³ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), *ib.*; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 154.

¹³⁴ COLLELL, o. c. pàg. 2, pàg. 279-281; COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), pàg. 231-234; *Documento del siglo XVII referente al maestro fray Juan T. de Vallgornera existente en el Archivo Histórico de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores*, dins «AIEG», XII (1958), pàg. 353-356; DHEC, III, pàg. 628.

¹³⁵ COLL, J. M.: *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», VIII (1953), pàg. 234.

Cal remarcar que Antoni Estaper fou canceller de l'Estudi entre 1600 i 1602, essent també prior del convent. El succeí en el priorat i en la cancelleria Miquel Font (1604-1606).

A més de la dedicació universitària, durant els segles moderns el convent dominicà gironí fou molt actiu en activitats pastorals.

Per començar, la promoció de la devoció al Rosari; n'és prova la construcció de la capella del Roser, pràcticament una esglésiola adossada a l'església, acabada a finals del segle XVI. També cal remarcar les campanyes de tres missioners d'aquesta devoció mariana: Antoni V. Domènech,¹³⁶ Narcís Camós¹³⁷ i Dalmau Ciurana.¹³⁸ El 1578 es va fundar el convent de Peralada, gràcies a la instància i ajuda dels Rocabertí, dos dels quals, Francesc i Joan Tomàs, van entrar en l'orde i el van enaltir de seguida. El primer, que era l'hereu de la família més poderosa de l'Empordà i renuncià a la successió en el comtat, morí al convent nou el 1644.¹³⁹ El segon, germà del primer, va fer una gran carrera dins l'orde, arribant a General, i després fou arquebisbe i virrei de València i inquisidor general d'Espanya.¹⁴⁰ A finals del segle XVII Francesc Miroso¹⁴¹ va fundar les monges dominicanes Beates a Girona, com ja s'ha dit.

La tercera dimensió pastoral foren les missions. Els dominicans gironins havien animat durant l'edat mitjana les missions del Nord d'Àfrica, Armènia, Tartària i Terra Santa, però només coneixem el nom d'un gironí que acabà essent bisbe a Tabriz (Pèrsia), Guillem de Citges.¹⁴² En època moderna els dominicans es projectaren al Pacífic: Illes Filipinies, Japó, Xina, Indoxina. De Girona consta que Jacint Galí va morir missioner a Filipines el 1656¹⁴³ i el 1781 hi moria Francesc Blanquera, natural d'Amer. Un altre fill d'Amer, Benet Llobresols, fou missioner a Filipines i a Tonquín des de finals dels

¹³⁶ COLLELL, o. c., pàg. 2, pàg. 103-106; GARGANTA, o. c. pàg. 4, pàg. 156 ; DHEC, II, pàg. 27.

¹³⁷ COLLELL, o. c. pàg. 2, pàg. 61-62; GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg.144; DHEC, I, pàg. 393.

¹³⁸ GARGANTA o. c., pàg. 4, pàg. 148. Narcís Camós en va escriure una semblança: *Compendio de la vida y costumbres del venerable fray Dalmacio Ciurana, de la Obediencia, hijo del convento de Predicadores de la ciudad de Gerona, 1690.*

¹³⁹ GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 150.

¹⁴⁰ COLLELL, o. c. pàg. 2, pàg. 244-246; DHEC, III, pàg. 266-267; *Diccionario de Historia Eclesiástica de España*, III, 2097.

¹⁴¹ COLLELL, o. c. pàg. 2, pàg. 178-179.

¹⁴² Cfr COLL, J. M: *Participación española en las misiones de Tartaria*, dins «Missionalia Hispanica», Madrid 1950; Id., *Miscelánea dominicana gerundense*, dins «AIEG», (1953),.

¹⁴³ GARGANTA, o. c., pàg. 4, pàg. 142; COLLELL, o. c. pàg. 2, pàg. 137.

anys quaranta del segle XVIII fins al 1762.¹⁴⁴ Joan Frigola, de Cassà de la Selva, s'incorporà a la província de Filipines i ensenyà Metafísica i Cànon al col·legi de Sant Tomàs de Manila, on morí el 1839.¹⁴⁵ L'última vegada que el dominicans gironins van apassionar-se en un projecte d'envergadura i van pesar en gran part de l'opinió gironina fou durant les lluites contra la Revolució Francesa i l'Imperi napoleònic.¹⁴⁶

Com és sabut, tots els religiosos implantats a Girona van ésser antifrancesos de pedra picada. Un cop vençuda i destruïda Girona, també alguns del religiosos supervivents foren deportats a França amb altres membres de la guarnició militar de Girona.

En temps de Villanueva, la biblioteca del convent tenia l'aspecte de no ésser moderna, malgrat que era pública, i aquest defecte el compensava la qualitat dels seus fons antics. Ultra esmentar els mss. *originals* d'Eimeric – la còpia de les seves obres completes que l'inquisidor va fer pagant de la seva butxaca i en la qual va treballar fins al final de la seva vida –,¹⁴⁷ Villanueva dóna una llista d'onze títols d'edicions incunables, de les quals afirma dues coses: «no se adquireren sino a peso de oro» i «algunos fueron propios del historiador y archivero real Pedro Miguel Carbonell».¹⁴⁸ Sobre el seu destí hi ha poca informació. N'hi ha més sobre el destí d'algunes peces artístiques del convent, aspecte tractat en aquest mateix volum per qui n'és coneixedor.

Si al final d'aquest recorregut hem d'expressar alguna conclusió, cal reconèixer que sobre el convent de Sant Domènec hi ha molta més informació avui que fa seixanta anys, indiscutiblement. Amb el benentès que la informació encara és fragmentària o poc elaborada en tots els seus punts. Falten treballs arxivístics de camp, falten edicions de textos, falten estudis de figures aïllades. Del convent gironí de l'Anunciació només fra Nicolau Eimeric ha aconseguit interessar l'erudició, per les causes i amb les llacunes que hem dit. Sembla que ara com ara no és massa atractiu estudiar la figura d'un empordanès modern ingressat als dominicans - J. T. de Rocabertí -

¹⁴⁴ COLLELL, *o.c.* pàg. 2, pàg. 162-163.

¹⁴⁵ COLLELL, *o.c.* PÀG. 2, PÀG. 132-133.

¹⁴⁶ COLL, J. M. : *El P. Tomàs Serra, O. P., predicador en los Sitios de 1808*, dins «AIEG», XIII (1959), pàg. 271-174; COLLELL, *o.c.* pàg. 2, pàg. 266.

¹⁴⁷ Sobre aquesta col·lecció i la conservació a Sevilla de nou volums que en formaven part quan tota la col·lecció era a Girona, cfr DE PUIG I OLIVER, Jaume: *Manuscrits eimericians de la Biblioteca Capitular i Colombina de Sevilla provinents de Girona*, dins «ATCA», 17 (1998), pàg. 295-380.

¹⁴⁸ VL, XIV, pàg. 164.

que va arribar a arquebisbe i virrei de València. Per altra banda només un historiador s'ha interessat pels professors dominicans de l'Estudi General de Girona, Tarruella, i aquest es va limitar a estudiar les fonts exclusivament administratives de la institució. Encara no han estat assenyalats els llibres de text que van escriure ni precisades les òrbites intel·lectuals on es movien els quadres de l'Estudi gironí, assenyaladament en les seves pugnes amb els jesuïtes, per bé que no és cap secret l'aferrament dels dominicans al tomisme. Potser els anys a venir apareixeran clarianes. Malgrat les dificultats objectives i l'interès sempre relatiu que té l'estudi d'una entitat històrica com un convent, creiem que el seguiment de l'activitat intel·lectual desplegada a Sant Domènec al llarg dels temps és un filó reditici per a estudis futurs. L'activitat intel·lectual dels frares predicadors se sustentava en unes realitats materials i en uns mètodes o procediments curriculars controlables en proporció significativa. Ara tot això és molt més abordable que fa seixanta anys, gràcies a la documentació que s'ha donat a conèixer darrerament i que per sort es conserva a l'AHMG, com constatarà el lector pacient d'aquest volum, si arriba al final. I, com passa tantes vegades, el coneixement del convent dominicà gironí està en relació directa amb el coneixement de primera mà que avui es té de la trajectòria de l'orde dels predicadors en general, a Catalunya i arreu.

Sí, doncs, no tot està per fer, sí que encara queda molt per fer.

